

вом і відкривають в односторонньому порядку свої кордони для українських товарів. Цілком нейтральне англійське слово "contentious" ("така, що є причиною суперечки чи незгоди") перекладено українським словом "багатостраждальна", що в цьому контексті явно має іронічну конотацію. Можна припустити, що перекладач відчув іронічну тональність оригіналу, зумовлену передусім метафорами, і відтворив цю тональність на рівні цілого тексту.

Наостанок слід зазначити, що здійснена розвідка вийшла за формальні межі прагматики і заторкнула також когнітивістику. Результати аналізу дозволяють припустити, що перекладач відтворює в цільовому тексті насамперед концептуальні метафори, що лежать в основі оригіналу, та породжені ними іронічні підтексти – іноді за допомогою інших, ніж в оригіналі, мовних метафор. Можна також припустити, що через переклад деякі концептуальні метафори проникають у концептосферу цільової культури, тимчасом як інші цьому опираються. Подальші дослідження можуть з'ясувати, які саме метафори належать до кожної із категорій.

Список використаних джерел

1. Комиссаров, Теория перевода (лингвистические аспекты) / В. Н. Комиссаров. – Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. – М.: Высш. шк., 1990. – 253 с. – сс. 209-210.

2. Реклама у журналі "Український тиждень". – [Електронний ресурс]. – [Цит. 16.10.2013]. – Режим доступу: <http://img.tyzhden.ua/Content/Reklama/2012/reklama/Present 01.12.pdf>

3. Юрій Макаров / Новий журнал "Український тиждень" спрямований посісти нішу вдумливого українського тижневика // Арт-Вертеп. – [Електронний ресурс]. – [Цит. 16.10.2013]. – Режим доступу: <http://artvertep.com/print?cont=4293>

4. Cliffs Notes [Electronic resource]. – [Cited 21.09.2015]. – Available from: <http://www.cliffsnotes.com/literature/g/gullivers-travels/character-analysis/the-lilliputians>

5. Hickey L. Introduction /Leo Hickey //Pragmatics of translation. – Clevedon: Multilingual Matters, 1998. – P. 1-9.

6. Lakoff G. Don't Think of an Elephant! Know Your Values and Frame the Debate / G. Lakoff. – Chelsea Green Publishing, 2004. – 144 p.

7. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By / G. Lakoff, M. Johnson. – London: University of Chicago Press, 2003. – 256 p.

8. The Economist [Electronic resource]. – [Cited 15.03.2015]. – Available from: <http://www.economist.com>

9. Urban dictionary. – Available from: <http://www.urbandictionary.com>

10. Еш Т. Коли Польща підноситься, Україна тоне. Проте траєкторії обох країн ще можна змінити // Західно-українська аналітична група [Електронний ресурс]. – [Цит. 2013, 12 грудня]. – Режим доступу: <http://zgroup.com.ua/article.php?articleid=4967>

11. Стріла Путіна // Український тиждень. – Київ, 2014. – Вип. 14 (334). – С. 36–37.

12. Ash T. As Poland shines, Ukraine sinks. Yet both their trajectories can be changed // The Guardian [Electronic resource]. – [Cited 12.12.2014].

– Mode of access: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2011/oct/19/poland-shines-ukraine-sinks>

13. Putin's arrow //The Economist [Electronic resource]. – [Cited 30.03.2015]. – Mode of access: <http://www.economist.com/news/europe/21599802-crisis-ukraine-reinvigorating-transatlantic-ties-putins-arrow>

Надійшла до редколегії 25.09.15

A. Kamyanets, PhD, AP

Ivan Franko National University of L'viv, L'viv, Ukraine

METAPHOR IN A MEDIA TEXT AS AN OBJECT OF TRANSLATION STUDIES ANALYSIS

The article studies functions of metaphors in a newspaper text originally written in English and analyses their reproduction in the Ukrainian translation. The text analysis is based on Lakoff's account of the role of metaphor in political discourse. The findings suggest that most metaphors used in the text under analysis are based on the conceptual metaphor 'alliance between EU and US is marriage' where EU is a 'wife' and US is a 'husband', and generate irony. The metaphors serve the communicative purpose of the text, which is to persuade the addressee that the alliance between the US and the EU is crucial for world security and stability, and to accentuate EU's political weakness. The conceptual metaphors underlying the original along with their ironic overtones are reproduced in the translation on the level of the whole text, whereas some verbal metaphors in the original and the translation do not coincide.

Keywords: pragmatic potential, conceptual metaphor, irony, political discourse, translation.

A. Камьянець, канд. філол. наук, доц.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, Украина

МЕТАФОРА В ПУБЛИЦИСТИЧЕСКОМ ТЕКСТЕ КАК ОБЪЕКТ ПЕРЕВОДОВЕДЧЕСКОГО АНАЛИЗА

В статье исследованы функции метафор в англоязычном публицистическом тексте и проанализировано, как эти функции воссозданы в украинском переводе. Теоретической основой для анализа служат труды Дж. Лакоффа о роли метафоры в политическом дискурсе. Обнаружено, что большинство метафор в исследуемом тексте основаны на концептуальной метафоре "союз между ЕС и США – это брак", где ЕС – это "жена", а США – "муж", и порождают иронию. Исползованные метафоры содействуют достижению коммуникативной цели текста – убедить адресата в важности политического союза между США и ЕС для поддержания стабильности в мире и подчеркнуть политическую слабость ЕС. В украинском переводе концептуальные метафоры, лежащие в основе оригинала, и созданные ими иронические подтексты воссозданы на уровне целого текста, в то время, как некоторые языковые метафоры в оригинале и в переводе не совпадают.

Ключевые слова: прагматический потенциал, концептуальная метафора, ирония, политический дискурс, перевод.

УДК 81'32'25

С. Фокін, канд. філол. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИБІРКИ АНАФОРИЧНИХ ПОВТОРІВ ДЛЯ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИХ І КОНТРАСТИВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

На основі проведеного експерименту з використанням власного спеціально розробленого програмного забезпечення проаналізовано різні принципи й алгоритми пошуку анафоричних повторів на матеріалі іспанського й українського тексту. Експеримент показав, що програма прискорює вибірку в 14-123 разів. Розглянуто й оцінено формальні параметри програми, що оптимізують комп'ютерну вибірку: врахування збігів не лише перших слів, а й серед перших трьох слів сусідніх речень, вихід за рамки пунктуаційного розуміння речення та розширення формальних ознак його кінцівки. Представлено переваги й недоліки застосування окремих способів комп'ютерного аналізу анафоричних повторів залежно від мети контрастивного або перекладознавчого дослідження.

Ключові слова: анафора, повтор, автоматична вибірка, корпусна лінгвістика, алгоритм.

У добу, коли видається, що кількість нових філологічних об'єктів дослідження себе майже вичерпала, щоразу більшого значення набуває пошук новизни не з-поміж принципово нових тем, а переважно в нових зв'я-

зках між уже відомими явищами, властивостями, предметами, галузями науки. Зокрема, такі філологічні гілки як перекладознавство, лінгвістика тексту та корпусна лінгвістика мають колосальний потенціал тісної спів-

праці для відкриття нових напрямів, закономірностей та методів дослідження. Приміром, категорія повторюваності, яка неодноразово зацікавлювала філологів, широко представлена в численних розвідках з погляду проблем класифікації (Л.В. Артемова, М.Є. Ільїна, З.О. Похолук та інші), наслідків для зв'язності тексту (О.В. Огоновська, М.М. Попович, О.О. Соломарська та інші), у зв'язку з особливостями відтворення в перекладі (О.В. Буракова, М.А. Венгреївська, Т.П. Козланюк, О.Г. Крушинська, О.І. Чередниченко та інші). Не можна не згадати нещодавню монографію З.О. Похолук "Гносеологічний і онтологічний статус категорії повторюваності: мовний та мовленнєвий вимір", що вийшла друком у 2013 р. При всьому тому в корпусній лінгвістиці ця проблематика ще не отримала належної уваги. Тому не можна стверджувати, що повторюваність об'єкт дослідження вже віджила свій вік. Як сподіваємось показати далі, переведення багатьох питань на "комп'ютерні рейки" з обов'язковим врахуванням переваг та недоліків формального підходу відкриває нові глибини явища, що раніше видавались неосяжними, в той час як тепер постають цілком доступними й, відтак, актуальними.

Як відомо, повтори можуть слугувати засобами зв'язності, нести важливі стилістично-сміслові відтінки, "ключі" для тлумачення художнього твору; повторюваність дуже тісно пов'язана з поняттям ритму у поезії та прозі. Щодо поезії, З.О. Похолук зазначає: "Ритмічне розташування звукових, буквенних, лінійно-графічних елементів у тексті надає їм вигляду, при якому вони починають сприйматися не окремо, а в певній залежності один від одного, завдяки чому в слухача або читача виникає перше узагальнене уявлення про твір як закономірно організований комплекс. Своєрідним кодом, за допомогою якого людина може зрозуміти смисл, який міститься у творі або окремій його частині, стає ритмічний повтор, а емоційне наповнення віршів відбувається завдяки функції ритмічного повторювання" [2, с. 248]. Якщо говорити не про поезію окремо, а про художню літературу з урахуванням усієї сукупності родів та жанрів, у ній повтори відіграють провідну роль для створення ритму: "у літературознавстві під ритмом розуміють впорядковану послідовність рухомих елементів твору на всіх рівнях його структури, при цьому "одні елементи видаються окресленими, маркованими, інші – сприймаються як проміжні, які наївний читач переважно опускає. Повторення сполучень таких одиниць (не менше трьох), сильних і слабких місць, витворює такт ритмічної будови різних речень, якому властиві "передбачуваність", "ритмічне очікування", що зумовлюють особливий артистичний ефект навіть у побутовому мовленні" [1, с. 325]. Певна річ, значення повторів не обмежується суто художніми текстами. Дослідниця іспаномовного суспільно-політичного дискурсу Н.М. Попова спостерігає, що "фігури повтору завдяки своєму великому емоційно-експресивному потенціалу виступають у дискурсі засобами акцентування уваги адресата, психологізації, смислового та емоційного посилення ритмічної організації дискурсу. Вони обростають асоціаціями та набувають особливої ідейної і символічної глибини, створюють міцну основу для сприйняття та запам'ятовування змісту" [3, с. 10]. Отже, за сукупністю повторів часто лежить якимсь одне цілісне явище, пов'язане з певним смисловим компонентом. Тому повтори, які виходять за межі дрібних одиниць тексту як, скажімо, слова та речення, слід розглядати як нелінійні макрооддиниці, виявлення яких необхідне і для розуміння смислу тексту (сукупності текстів, дискурсу), і для його належного відтворення в перекладі. До таких макрооддиниць належить, безумовно, і анафоричний повтор.

З огляду на масштабність більшості повторів, в тому числі й анафоричного, здійснення вибірки забирає багато часу дослідника, а окремі повтори можуть залишитись непоміченими, в той час як наявність формальної ознаки (для прози – початок речень одним і тим самим словом) спонукає до пошуку шляхів автоматизації цього пошуку. Автоматизована вибірка анафори може допомогти виявити ті повтори, які могли лишитись непоміченими, а паралельний пошук у вихідному й цільовому текстах дасть додаткові дані для оцінки якості перекладів, а також для аналізу стратегій перекладачів (чи враховують наявність повторів, яких саме, якого масштабу повтори виявляються помітними і релевантними для перекладача, а які – ні). Контрастивний частотний аналіз анафоричних повторів на матеріалі репрезентативних корпусів текстів зможе допомогти виявити, чи певні повтори є ідіостилем автора, чи вони є поширеною мовнокультурною традицією. У першому випадку необхідна особливо пильна увага до відтворення індивідуальних авторських потворів у перекладі. У другому, очевидно, цілком слушна адаптація до конвенції цільової лінгвокультури, коли традиція вживання тих чи інших повторів суттєво відрізняється в цільовій та вихідній мові й культурі. Ю. Найда і Ч. Тейбер, зокрема, зазначають, що при перекладі з грецької на англійську деякі повтори мають скорочуватись, наприклад, деякі грецькі сполучники, які в англійській мові не відіграють такої самої функції, як в грецькій [6, с. 168]. Однак такі висновки можна робити після опрацювання справді великих масивів текстів кожною мовою. На шляху до цієї мети перед дослідником постає чимало завдань, і перше з них – навчити комп'ютер здійснювати відповідну вибірку.

Комп'ютер може знайти абсолютно ідентичні знаки, може виявити повтори після чітко вказаних знаків. Однак комп'ютер не здатний знайти дуже схожі або співзвучні слова, форми одного слова (якщо не застосувати складні програми на зразок лематизаторів), не здатний вловити повтори, що не знаходяться в чітко визначеній позиції (наприклад, після крапки). Тому під час написання програмного коду мовою Java ми зіткнулись з низкою методологічних питань:

1. Чи варто під час вибірки анафоричних повторів вважати умовно схожими слова, в яких збігається певне сполучення літер? Якою має бути кількість цих літер?

2. Які формальні ознаки початку/закінчення речення, рядка або іншого повтору вважати корисними для комп'ютера? Тільки крапки, чи також крапки з комою?

3. Чи враховувати анафоричні повтори, що трапляються не в двох сусідніх реченнях, а з перервою через одне?

4. Чи брати до уваги короткі слова, які часто є службовими й не несуть суттєвого стилістично-сміслового навантаження? Які загальні формальні показники цих слів?

5. Скільки слів від пунктуаційного початку речення, рядка чи іншого періоду вважати чинними для анафоричного повтору?

6. Яке співвідношення корисної вибірки й некорисної (т. зв. "сміття")?

7. Наскільки швидше здійснювати вибірку за допомогою комп'ютера, ніж вручну?

8. Якого обсягу вибірки здатні подужати комп'ютери?

Отже, наша мета – провести експеримент з параметрами, такими як відстань між повтореними основами, кількість однакових літер в основах, врахування/неврахування чергувань голосних. Для її реалізації й відповіді на вказані питання автор статті розробив відповідний програмний код мовою Java, що здійснює пошук анафоричних повторів за вказаними критеріями. Досвід показує, що програми, які створюються на одне-два дослідження, раціонально створювати без інтер-

фейсу. При цьому запускається робочий архівний файл у форматі "*.jar", який опрацює заданий текстовий файл, а поруч створює файл з результатами вибірки. В інтерфейсі неможливо передбачити необхідність певних змін, натомість у програмному коді дослідник, відповідно до потреб і результатів вибірки, може змінювати параметри *ad hoc*.

Матеріалом дослідження стали 2 оригінальних художніх твори: повість І. Франка "Борислав сміється" (українською мовою, 1881) та роман "Вулик" К.Х. Сели (іспанською мовою, 1951). В ідеалі різномовний матеріал дослідження мусив би охоплювати близькі за жанром, темою, літературним напрямком та епохою тексти. Однак для нас вибір матеріалу був обумовлений насамперед

наявністю анафоричних повторів. Оскільки далеко не всі автори тяжіють до вживання анафори, розроблене нами програмне забезпечення дозволило на початкових етапах дослідження "відсіяти" тексти, в яких такий повтор не був типовим і, відтак, навряд чи змогли би стати цікавими на предмет дослідження анафори. Тому зроблене порівняння не може бути показовим щодо частоти й специфіки вживання анафори в іспанській та українській літературі (що заслуговує на окрему повноцінну розвідку), а насамперед покликане проілюструвати ступінь ефективності програмного забезпечення.

З метою оцінки методу й компактного викладу матеріалу пропонуємо ознайомитися з результатами дослідження у таблицях 1 і 2.

Таблиця 1

Анафоричні повтори в повісті І. Франка "Борислав сміється"

	Врахування збігів перших слів	Врахування збігів одного з перших трьох слів сусідніх речень	Врахування збігів одного в перших трьох слів після крапки, коми, крапки з комою, двокрапки	Врахування збігів частин слів серед трьох перших слів сусідніх речень (4 літери)
Обсяг речень матеріалу дослідження (речень)	7 150	7 150	7 150	7 150
Обсяг загальної вибірки комп'ютера	58	255	262	330
Обсяг корисної вибірки	56	74	82	84
Відсоток корисної вибірки відносно вибірки комп'ютера	96,55%	29,01%	26,34%	25,45%
Відсоток корисної вибірки відносно тексту в цілому	0,78%	1,03%	0,97%	1,17%
Коефіцієнт раціоналізації (зростання продуктивності в ... разів)	123,78	28,18	27,15	21,75

Таблиця 2

Анафоричний повтор у романі К.Х. Сели "Вулик"

	Врахування збігів перших слів	Врахування збігів одного з перших трьох слів сусідніх речень	Врахування збігів одного в перших трьох слів після крапки, коми, крапки з комою, двокрапки	Врахування збігів частин слів серед трьох перших слів сусідніх речень (4 літери)
Обсяг речень матеріалу дослідження (речень)	7 354	7 354	7 354	7 354
Обсяг загальної вибірки комп'ютера	85	451	484	555
Обсяг корисної вибірки	77	95	112	114
Відсоток корисної вибірки відносно вибірки комп'ютера	90,59%	21,06%	23,14%	20,54%
Відсоток корисної вибірки відносно тексту в цілому	1,05%	1,29%	1,26%	1,55%
Коефіцієнт раціоналізації (зростання продуктивності в ... разів)	82,28	16,33	18,37	13,25

Виходячи з даних таблиць, здійснимо підсумок експерименту:

1. Врахування збігів не лише перших слів сусідніх речень, а й серед перших трьох слів значно збагатило вибірку: по 18 прикладів з іспанського та українського текстів. Це, в свою чергу, підтверджує, що строго формальний підхід у корпусній лінгвістиці неприпустимий, тим більше у дослідженні такого поліморфного явища як анафора. Початок речень з однакових слів ще не обов'язково передбачає речення в його спрощеному пунктуаційному розумінні (від крапки до крапки). При такому підході комп'ютер не виявив би такий анафоричний пасаж через наявність прийменника "а" на початку другого речення: *"Doña Celia cogió el parchis del trincherero del comedor, se lo pasó a los novios y se puso a cavilar. A Doña Celia le da pena, y también cierto tembolor al bolsillo, el pensar que el cariño de los tortolitos pueda ir cuesta abajo, que las cosas puedan empezar a marchar*

tal" [5, с. 123]. У подальшому прикладі наявність обставин, вставних слів та виразів на початках речень теж "ховає" анафору від комп'ютера: *"При тім агент запевнив Ван-Гехтові, що Герман чоловік солідний і ґрунтовний і, роблячи з ним згоду, він може бути певний свого. Звісна річ, агент згори старався вибити з голови Ван-гехтові гадки про будуваний мільйон, але все-таки впевняв його, що на півмільйона може мати надію і що його припоручник краще, ніж хто другий, здужає словнити ту надію. Агент ще раз наліг на те, щоб Ван-Гехт задержав в тайні їх угоду, а бельгієць, не догадуючись, о що тамтому ходить, пристав і на те. Швидко відтак агент зателеграфував Германові, як стоїть діло, і просив його якнайшвидше приїздити до Відня для довершення угоди з Ван-Гехтом"* [4].

2. Можна припустити з високим ступенем упевненості, що оскільки об'єктом повтору в анафорі найчастіше виступає підмет (або, принаймні, суб'єкт), який найчас-

тіше виражений іменниковою синтагмою, неврахування закінчення додає мало корисної вибірки для іспанської мови, адже, окрім категорії числа, інші флексивні зміни іменникам не властиві, в той час як в українському тексті скорочення пошуку до псевдооснови слова з чотирьох літер мало б додати певну кількість матеріалу з однакових іменників в різних відмінках на початках суцільних речень. Втім, з таблиці зрозуміло, що таке заміщення не надто збагатило вибірку, хіба що на одиниці прикладів, в той час як "сміття" зросло на десятки речень. Однак доцільність такого розширення пошуку все ж має перевірятися й на ширшому матеріалі, зокрема, для виявлення прикладів, подібних до цього: *"Впрочім, Германа мало займало внутрішнє улагодження дому, – тим менше займав його сад, в котрім давній властивець просиджував, бувало, ціле літо і в котрім, як говорили в сусідстві, і тепер ще не раз місячної ночі мож було видіти його високу стать з довгими вусами і білим, як молоко, волоссям, бродячу в густій високій траві, – мож було видіти, як він оглядає кожде дерево, мов старого знакомого, часом заламує руки або зітхає важко. Герман хоть і чув ті слухи, сміявся з них, але до саду все-таки його не тягло. Він вдоволівся тим, що кожоді весни почислив дерева і відтак випускав сад в аренду садівникові, сам же до нього мало коли й заглядає"* [4]. Теоретично цікавим видається в перспективі звужити пошук до збігу лише трьох літер або ж розширити до п'яти літер, однак, за первинними спостереженнями, це призведе до колосального зростання негативного матеріалу й відносно мізерного збільшення корисної вибірки. Тому розрахунок раціональності такого алгоритму варто проводити з уточненнями, обробкою винятків, що дуже сильно залежать від специфіки досліджуваної мови, в той час як використане тут програмне забезпечення практично не залежить від мови, може бути використано для дослідження будь-який текстів з лінійною графікою.

3. Аналіз некорисної вибірки комп'ютера, так званого "сміття", теж доцільний і необхідний. Він показує, як краще налаштувати вибірку, щоб його було менше. Хоча це питання доволі складне, адже і допоміжні слова можуть виявитись стилістично значущими, однозначно зрозуміло, що алгоритм, який відкине усі короткі слова, з однієї або двох літер, позбавить деяких корисних колоритних прикладів, напр.: *"oh, la, la; oh, la, la"* [5, с. 7]. Виключення окремих допоміжних слів видається більш продуктивним проте, питання теж не таке просте, як видається. Багато "негативної вибірки" з іспанського тексту містили відносний займенник "que", однак його омонім, питальний займенник, може міститись на початках сусідніх речень і створювати певний стилістичний ефект: *"¡Qué manera de expresarse! ¡Qué belleza! ¡Qué precisión!"* [5, с. 112]. З іншого боку, для приблизного підрахунку дуже великих обсягів вважаємо за можливе й навіть доцільне виключення з вибірки таких частин мови як особові займенники та артиклі. Наприклад, для вирішення питання, який лінгвокультури більше притаманна анафоризація, іспанській чи українській, варто провести обробку мільйонних обсягів текстів, під час якої необхідно виключити артиклі й займенники, інакше іспанська мова явно й беззаперечно "виграє" за рахунок повторів артиклів. Однак для строгої суцільної вибірки такий алгоритм був би некоректним і призвів би до збільшення похибки. Поза тим, більшу похибку в вибірці з іспанського тексту можна пояснити саме наявністю однакових форм артикля на початках двох суміжних речень.

4. Загалом, проведене дослідження показало, що формальні параметри вибірки анафоричних повторів з прозових текстів в іспанській та українській мовах доречно проводити за такими критеріями: 1) закінченням

речення вважати крапку, знак питання, знак оклику, крапку з комою, двокрапку; до цього списку не варто зараховувати тире, оскільки його широке використання в діалогах та здатність "розривати" граматичну основу дасть забагато негативного матеріалу; 2) як бачимо з таблиць 1 і 2, неврахування таких кінцівок речень як двокрапка і крапка з комою призвели б до втрати 8 і 17 корисних ілюстративних прикладів відповідно.

5. Використання того чи іншого алгоритму й критерія залежить від обсягу вибірки. Якщо обсяг цілком піддається перевірці вручну, доцільно обирати такий алгоритм, який забезпечить максимум корисної вибірки, навіть на тлі значного зростання "сміття" (т. зв. "ефект лупи"). Натомість, якщо матеріали дуже масштабні, а перевірка дослідником не передбачається, варто використовувати такий алгоритм, який покаже оптимальне співвідношення кількості корисної вибірки по відношенню до "сміття", навіть з ризиком втратити трохи корисної вибірки.

З огляду на перспективи подібних досліджень, підкреслимо, що особливого значення корпусні дослідження повторів набувають для перекладознавства. З одного боку, це унікальна можливість кількісно й на великих обсягах дослідити макростилістичні явища та іншого роду макрооб'єкти в тексті оригіналу й тексті перекладу. А з іншого – виявити відмінності між стилем автора й перекладача, розмежувати авторські індивідуальні стилістичні прийоми першотвору і загальноприйняті у даній лінгвокультурі, оцінити ступінь відтворення в перекладі цих повторів. Крім того, це має дозволити оптимізувати алгоритми машинного перекладу, які, хоча й орієнтуються вже не на послівний переклад, все ж ґрунтуються на лінійному підході, коли збільшення одиниці перекладу до речення все одно не дозволяє врахувати наскрізні повтори в тексті. В контрастивній площині корпусна лінгвістика допоможе швидко оцінити, в яких мовах які стилі та жанри більше схильні до того чи іншого типу повторів. Так, первинні спостереження показали, що в іспанській мові анафоричний повтор використовується майже вдвічі частіше, ніж в українській – такий попередній висновок ми робимо на аналізі двох корпусів обсягом у півмільйона слововживань з іспанських та українських оригінальних художніх текстів.

За умов відповідного налаштування корпусна вибірка може бути дуже близькою до суцільною. Втім, при строгому методологічному застосуванні суцільну вибірку повністю покладати на комп'ютер не можна. Комп'ютерна вибірка цілком доречна, коли необхідно рахувати мільйонні обсяги, якщо набуття додаткової за точності за рахунок ручної вибірки не виправдовується метою; дуже корисно використовувати комп'ютерну вибірку для перевірки придатності матеріалу до дослідження, скажімо, щоб мати загальне уявлення, чи дасть матеріал багатий ілюстративний матеріал, чи для дослідження варто шукати інші тексти.

Список використаних джерел

1. Літературознавча енциклопедія у двох томах / автор-укладач Ковалів Ю.І. – Т.2. – К.: Академія, 2007. – 624 с.
2. Пахолок З.О. Гносеологічний і онтологічний статус категорії повторюваності: мовний та мовленнєвий виміри: монографія / З.О. Пахолок. – Луцьк: Вежа-Друк, 2013. – 679 с.
3. Попова Н.М. Сучасний іспаномовний суспільно-політичний дискурс: лінгвопрагматичний аспект: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. філол. наук. 10.02.05 / Н.М. Попова – К., Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2004. – 20 с.
4. Франко І.Я. Борислав сміється / І.Я. Франко. – Відкрита книга, 2011. – [Електронний документ]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/openbookclassic/ukraienska-literatura/franko/borislav-smietsy>
5. Cela C.J. La Colmena / C.J. Cela. – Doral: Stockcero Ed., 2012 – 296 p.
6. Nida E., Taber Ch. The theory and practice of translation / E. Nida, Ch. Taber. – Leiden: E.J.Brill, 1982. – 218 p.

S. Fokin, PhD, cand. of Philol., associate prof.,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

AUTOMATIC EXTRACTION OF ANAPHORIC REPETITIONS IN TRANSLATOLOGICAL AND CONTRASTIVE RESEARCHES

According to the results of the experiment with the present researcher's own software, several principles and algorithms of searching anaphoric repetitions in Spanish and Ukrainian texts have been analyzed. The developed program accelerates the material extraction by 14-123 times. Some parameters optimizing the extraction, such as the consideration of repetitions among the three first words, instead of one, in a sequence of sentences; the amplification of formal signs of the endings of sentences have been applied and evaluated; the strengths and weaknesses of different computer extraction strategies of anaphoric repetitions have been considered depending on the goal of a translatoological or a contrastive study.

Keywords: anaphor, repetition, automatic extraction, corpus linguistics, algorithm.

С. Фокин, канд. філол. наук, доц.
Київський університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИБОРКИ АНАФОРИЧЕСКИХ ПОВТОРОВ В ПЕРЕВОДОВЕДЧЕСКИХ И КОНТРАСТИВНЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ

На основании проведенного эксперимента с использованием собственного специально разработанного программного обеспечения были проанализированы различные алгоритмы поиска анафорических повторов на материале испанского и украинского текстов. Данная программа ускоряет выборку в 14-123 раз. Рассматриваются и анализируются формальные параметры программы, оптимизирующие компьютерную выборку: учет совпадений не только первых слов, но и среди первых трех слов соседних предложений; выход за рамки чисто пунктуационного понимания предложения и расширение формальных признаков его окончания. Показаны преимущества и недостатки использования отдельных способов компьютерного анализа анафорических повторов в зависимости от цели контрастивного либо переводоведческого исследования.

Ключевые слова: анафора, повтор, автоматическая выборка, корпусная лингвистика, алгоритм.

УДК 81'25:134, 2 – 2 "19/20"

Ю. Коцїй, канд. філол. наук, асист.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІТАЛІЙСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ДІАЛОГІВ ІСПАНСЬКОЇ ТРАГЕДІЇ Ф.Г. ЛОРКА "КРИВАВЕ ВЕСІЛЛЯ"

У статті досліджуються синтаксичні особливості італійського перекладу іспанського розмовного діалогічного мовлення. Аналізується переклад "рваного синтаксису" іспанського та італійського мовлення, а саме: еліптичних та незакінчених речень, різного роду інверсій, парцельованих та емпатичних конструкцій. Окрім того, увага зосереджується на редувантності, що пов'язана з непідготовленістю висловлення.

Ключові слова: драматичний текст, драма, трагедія, діалог, переклад, мовлення, "рваний синтаксис", інверсія, парцеляція, емпфаза, редувантність, перекладацька трансформація

*El teatro es, además, cosa de poetas.
Sin sentido trágico no hay teatro y del teatro de hoy está ausente sentido trágico.
El pueblo sabe mucho de eso.
F. García Lorca*

Питання перекладу драматичного твору обумовлене його жанрово-стилістичними особливостями, адже драма – особливий жанр літературної творчості, що виділяється суттєвими особливостями як у способах донесення до адресата відтворених мовними засобами образів і подій, так і в мовній організації тексту, призначеного для акторського відтворення у сценічному просторі.

Актуальність такого дослідження зумовлена потребою розроблення та удосконалення підходів, методів перекладу драматичних творів. Італія завжди була країною, яка цікавилася театральним мистецтвом, не дивно, що навіть у передвоєнні роки були вже перші спроби поставити трагедію Ф.Г.Лорки "Криваве весілля" у Римі. Тому з метою надання адекватного рівня італійського перекладу потрібна не лише висока кваліфікація перекладача, але й окреслення меж перекладацької свободи. У центрі уваги нашого дослідження синтаксичні особливості італійського перекладу діалогу іспанського драматичного твору ХХ століття видатного іспанського майстра пера Ф.Гарсія Лорки "Криваве весілля".

Мета дослідження полягає у відтворенні синтаксичних особливостей, що є в оригінальному іспанському тексті і притаманні розмовному регістру, а також у здійсненні літературознавчого і порівняльного аналізу перекладів.

Синтаксис розмовного мовлення (надалі – РМ), як і синтаксис драматичних текстів (надалі – ДТ), має загальномовленнєву основу, проте в художньому творі розвиток цієї основи здійснюється в логічно-понятійному, а в РМ – в психологічному й у прагматичному

напрямах [3, с. 214]. Драматург з метою максимального збереження природності мовлення намагається перенести на сторінки свого твору особливості РМ, але це не завжди вдається зробити, адже у ДТ повинна бути логічність, якої може бути позбавлене усне РМ.

Для розуміння синтаксису ДТ важливими виступають конситуація та аперцепційна база співрозмовників. Саме вони зумовлюють особливо важливу рису у сфері синтагматики: наявність значної кількості конструкцій, в яких певні елементи не виражені експліцитно, проте є необхідними в граматичній чи семантичній площині [4, с. 133].

На синтаксичному рівні проаналізованих ДТ можна відзначити такі особливості розмовного регістру, які притаманні діалогічним єдностям персонажам п'єси: неповні та еліптичні речення, обірвані речення, непрямий порядок слів у реченнях, емпфаза та реприз.

У порівнянні з іншими жанрами літературних родів у ДТ (діалозі) має місце факт функціональної активізації певних категорій граматичного рівня: неповні, односкладні речення є домінують ознакою синтаксису драматургічної мови. Вживання неповних речень – прояв мовленнєвого закону економії, оскільки певний член речення не обов'язково передавати, якщо його зміст можна встановити з найближчого синтаксичного оточення чи з комунікативної ситуації. Повнота речення у РМ не викликає жодних труднощів при усному спілкуванні, але конструктивна незакінченість якоюсь повинна долатися в мовленні: чи то сам мовець, використовує